

Крат В. І., доцент кафедри цивільного права № 1 НЮУ ім. Я. Мудрого, кандидат юридичних наук

ЗАСТОСУВАННЯ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ В НАКАЗНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Запровадження в процесуальне законодавство наказного провадження, хоча й має очевидний позитив, але детермінує значну кількість проблем, викликаних неузгодженістю законодавства. Особливої «гостроти» вони набувають при взаємодії норм матеріального та процесуального законодавства. Однією із таких проблем є можливість/неможливість застосування позовної давності в наказному провадженні.

Позовна давність — це строк, у межах якого особа може звернутися до суду про захист свого цивільного права чи інтересу, який застосовується лише за заявою сторони у спорі до винесення рішення. У доктрині є традиційною кваліфікація позовної давності як інституту матеріального права. Проте, потрібно відмітити його значний вплив на процесуальне право та їх взаємопов'язаність. Адже застосування позовної давності здійснюється судом, а отже повинно узгоджуватись і з відповідними процесуальними приписами встановленими в ЦПК.

Позовна давність застосовується судом за заявою *сторони у спорі* здійсненою до винесення судового рішення. При цьому в літературі вказується, що оскільки суб'єктом звернення з заявою про застосування позовної давності закон визначає сторони, якими відповідно до процесуального визначення *сторін у справі* (ст. 30 ЦПК) є позивач і відповідач, то подавати цю заяву можуть лише позивач, відповідач та третя особа, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору (і яка має процесуальні права позивача). Разом з тим, в наказному провадженні до учасників процесу належать не позивач і відповідач, а *стягувач (кредитор) та боржник*. Втім у деяких статтях ЦПК законодавець використовує щодо стягувача термін «заявник» (як, наприклад в п. 2 ч. 2 ст. 98 ЦПК), а стосовно боржника — «заінтересована особа» (ч. 2 ст. 26 ЦПК).

Зрозуміло, що буквальне тлумачення та співставлення відповідних термінів як в ЦК, так і в ЦПК робить цілком очевидним висновок про неможливість застосування позовної давності в наказному провадженні.

Після закріплення в ЦПК інституту наказного провадження, його норми зазнали значних змін. В першу чергу це стосується переліку вимог

на підставі яких може бути видано судовий наказ. Більш детальний аналіз вимог перерахованих в ст. 96 ЦПК України свідчить про те, що частина з них просто не розрахована на застосування позовної давності. Це пов'язано як з їх сутністю, так і спеціальними вказівками в законодавстві. Наприклад, вимоги про стягнення нарахованої, але несплаченої працівникові суми заробітної плати (ч. 2 ст. 233 Кодексу Законів про працю України) та стягнення аліментів (ч. 1 ст. 20 Сімейного кодексу України). Натомість, вимоги про стягнення компенсації витрат на проведення розшуку відповідача, боржника, дитини або транспортних засобів боржника, вартості товару неналежної якості й заборгованості за оплату житлово-комунальних послуг, телекомунікаційних послуг, телебачення та радіомовлення не виключають позовної давності.

Очевидно, що крім вимог перелічених в ст. 96 ЦПК допустимо вказати ще значну кількість безспірних за своєю сутністю вимог (наприклад, виплата авторського гонорару), що також могли б бути включені до ЦПК і на які поширюється позовна давність. З огляду на це, навряд чи можливий висновок про те, що наказне провадження призначене тільки для вимог стосовно яких застосування позовної давності взагалі недопустиме.

Аналіз судової практики дозволяє виокремити декілька основних підходів, що використовуються судами в наказному провадженні при заявленні вимог щодо яких сплинула позовна давність. Зокрема: відмова у прийнятті заяви про видачу судового наказу; відкриття провадження про видачу судового наказу; скасування судового наказу, при виданні якого не була застосована позовна давність; зміна судового наказу, якщо в заяві про скасування судового наказу боржник заявляє про застосування позовної давності.

Спроба врегулювати ці розбіжності була зроблена Вищим спеціалізованим судом України. У п. 9 Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 23 грудня 2011 року № 14 «Про практику розгляду судами заяв в порядку наказного провадження» зауважується, що наявність спору про право (п. 2 ч. 3 ст. 100 ЦПК), що є підставою для відмови у прийнятті заяви про видачу судового наказу вирішується судьєю у кожному конкретному випадку, виходячи із характеру та обґрунтованості заявленої матеріально-правової вимоги і документів, доданих до заяви. Наявність спору можна встановити коли із доданих документів вбачається пропуск позовної давності. Така вимога може бути вирішена лише у позовному провадженні.

Натомість, у листі Верховного Суду України від 01.07.2007 року «Практика розгляду судами цивільних справ в порядку наказного провадження» вказується, що чинне законодавство не передбачає застосування позовної давності судом на власний розсуд. Відповідно до ч. 2 та 3 ст. 267 ЦК заява про захист цивільного права або інтересу має бути прийнята судом до розгляду незалежно від впливу позовної давності, а позовна давність застосовується судом лише за заявою сторони у спорі, зробленою до винесення ним рішення. Зважаючи на це вбачається, що суди не повинні відмовляти у прийнятті заяв про видачу судового наказу з підстав впливу строку позовної давності. Адже у разі винесення судового наказу щодо зобов'язання, стосовно якого вплив строк позовної давності, боржник має право на скасування судового наказу.

Таким чином, існують фактично дві позиції щодо застосування позовної давності в наказному провадженні:

а) позовна давність свідчить про наявність спору про право і виключає прийняття заяви про видачу судового наказу;

б) позовна давність не повинна враховуватись судом без заяви зацікавленої особи, а наявні в інституті наказного провадження процесуальні засоби не виключають можливості звернення із заявою про застосування позовної давності під час подачі заяви про скасування судового наказу.

Сутнісний аналіз цих позицій дозволяє констатувати, що проблема тика позовної давності в наказному провадженні зводиться до вибору процесуального механізму за допомогою якого буде забезпечено боржнику можливість заявити про застосування позовної давності. Їх можна охарактеризувати як спрощені, тому що не враховуються особливості конструкції позовної давності та її співвідношення з наказним провадженням, основною властивістю якого є безспірність вимог.

Кривобок С. В., доцент кафедри цивільного права № 1 НЮУ ім. Я. Мудрого, кандидат юридичних наук

ДОГОВІР ОРЕНДИ ПІДПРИЄМСТВА

До правочинів тимчасового користування підприємством належить договір оренди. Головною ознакою є те, що орендодавець поступається орендареві правомочностями володіння й користування, а також частко-